

Desencantament del món, crisi del sagrat

La condició necessària per a considerar significativa la religió és una acceptació del sagrat, però al món de la tècnica només es valoren l'eficàcia i la velocitat, mentre la poesia o les emocions tendeixen a ser minusvalorades. Això condueix a la pèrdua del sagrat i a la crisi de les religions. Usant una expressió de Max Weber es diu que les societats modernes es caracteritzen pel "desencantament del món".

"Desencantament del món" és un concepte central per descriure el que s'esdevé quan la religiositat decau: hi ha una pèrdua de sentit i de calidesa emotiva, vinculada al procés de racionalització i de burocratització i intel·lectualització propis de la modernitat. La transcendència deixa de ser considerada una necessitat existencial humana a mesura que la ciència va ocupant el seu lloc. Es produeix un procés de secularització, fonamentada en l'autonomia de la raó humana, i en paral·lel, les religions són excloses de la vida pública. Festes i tradicions que provenien del món religiós tradicional es van oblidant en la mesura que s'imposa la llibertat de consciència.

El pas del temps que abans era marcat pel calendari religiós, ara ho és per commemoracions laiques i les festivitats religioses deixen lloc a festes de caire comercial (així el Nadal o la Setmana Santa cristiana ara són només períodes de vacances). Sense el pes de la religió, el món secularitzat, bastit només des de la racionalitat instrumental, resulta potser més eficaç però menys capaç de respondre a les necessitats emocionals dels individus.

Vivim en un món de la tècnica que ja no necessita les explicacions religioses que, des del seu punt de vista, pertanyen al món de la màgia. D'una manera molt bàsica es parla de desencantament del món quan es passa de la mentalitat màgica i religiosa a la mentalitat científica, que és calculadora. En el món de la tecnociència només val allò que es pot sotmetre a experimentació i es considera que no té sentit buscar la transcendència o el sentit últim de les coses. Tot es pot explicar per les lleis de la ciència (física, química, psicologia, sociologia) i si alguna cosa és inexplicable és perquè no té sentit fer-se la pregunta.

En el desencantament del món només es valoren les "causes" que la raó pot mesurar i, en canvi, es considera que no serveix de res plantejar el "sentit" (últim) de les coses.

En el desencantament del món hi ha una absoluta indiferència respecte al concepte de sagrat i, a l'extrem la mateixa idea del sagrat deixa de tenir sentit. La novel·la, el mite, la religió o la filosofia no tenen valor. Tot ha de ser raonable i les emocions no valen res. S'elimina la "màgia del món" i es valora tan sols l'eficàcia.

Es produeix desencantament del món quan tan sols es valora allò que pot ser expressat numèricament (quantitatiu), mentre es devalua tot el qualitatiu.

La ciència i la tècnica transformen el món i amb això es produeix un oblit de la naturalesa i del sagrat. Això no vol dir que els individus no puguin seguir creient en Déu, però aquesta creença no té cap conseqüència sobre la manera com viuen. En el món de la tecnociència no hi ha res de sagrat, tot ha de ser calculable. Així les noves formes de religiositat es tornen cada vegada més superficials, subjectives. El consum compulsiu i l'esport ocupen progressivament el lloc de les antigues religions. Fer gimnàstica i cremar calories forma part de nous rituals que són ja postreligiosos encara que ocupin el lloc buit del sagrat. La fantasia o les creences religioses

signifiquen molt poca cosa en societat i són excepcionals. Un adult no ha de somniar, ni fantasiejar, sinó que ha de tenir els peus a terra i interessar-se tan sols pels fets i per la ciència.

En la societat contemporània les coses es valoren en funció de si funcionen o no i de si són o no són útils, amb independència de la seva bellesa o bondat. Per això es diu que en la nostra societat es perd la poesia, la màgia, el sagrat... Estem en una situació d'exhauriment del sagrat, en què la significació de la divinitat s'esvaeix. Els déus ens abandonen i ens deixen davant la nostra responsabilitat personal. Això s'anomena "desencantament del món". Però aquesta actitud ha tingut, com a mínim, tres conseqüències importants:

- La primera conseqüència del desencantament del món és que la naturalesa que passa a ser valorada només en termes econòmics. No importa per la seva bellesa, sinó pel fet que pot ser explotada. Aquesta consideració merament instrumental del món té importants conseqüències en la crisi ecològica, que s'accentua quan la cobdícia humana no és veu limitada per consideracions de caire espiritual.
- La segona és l'expansió de l'individualisme que es produeix quan es perd la idea d'una sacralitat del món que tenia sentit comunitari. Tot el que no és útil, no importa. Quan no hi ha res sagrat, les persones es preocupen només d'elles mateixes i dels seus interessos, i es perd la dimensió comunitària. L'egoisme més sòrdid produeix, però, un important buit emocional, que es reflecteix en un augment de la soledat sobretot entre la gent gran, malalts.
- La tercera, que la pèrdua del sentit últim i del sagrat ha significat un important creixement dels ídols. El procés de secularització molt sovint no fa que la gent abandoni la fe religiosa, sinó que la reconverteix a través de nous símbols. Les religions tradicionals se substitueixen per un sentiment vague, molt genèric, de caire espiritual... Horòscops, curanderos, astròlegs, quiromàntics i similars ocupen cada vegada més el buit existencial que la pèrdua del sagrat deixa en el desencantament del món.

PREGUNTES:

1.- Explica el desencantament del món a partir d'aquest text de l'encíclica *Mens Nostra* del papa Pius XI (20 de desembre de 1929):

«La més greu malaltia que afligeix la nostra època, essent font fecunda de mals que tota persona sensata lamenta, és la lleugeresa i irreflexió que porta extraviats els homes. D'aquí la set insaciable de riqueses i plaers que de mica en mica, afebleix i extingeix en les ànimes el desig de bens més elevats, de tal manera que les embolica en les coses exteriors i transitòries i que no les deixa elevar-se a la consideració de les veritats eternes ni de les lleis divines ni fins i tot del mateix Déu, únic principi i fi de tot l'Univers creat; el qual, no obstant, per la seva infinita bondat i misericòrdia en els nostres dies, i malgrat la corrupció del de costums que tot ho envaeix, no deixa d'atreure els homes en vers Ell, amb gràcies abundantíssimes.»